

17. сряда, 1909 г

София

Мило ми пише,

Не мисли лошо за мен и не си въобразявай, че у дома става нещо, което може да те тревожи. Ни най-малко. Откакто си заминала, ний останалите, прекарваме многомеждански в къщи. За сичко това аз бях ти писал затворено писмо в Мюнхен на Тачовия адрес, което той, вярвам, да ти е препратил в Париж. Но се пак ще повтoря като предполагам, че това писмо да да ли ще го получиш.

Сички твои затворени /три/ и отворени /2-3/ съм получил. Знаем вече, че си се настанила в този пансион, на който адрес сега ти пиша и приятно ще ми бъде, ако останеш от него доволна и продължиш в него да живееш. Изглежда по сичко, че ти много перипетии не си преживяла, което особено ме радва и благодарение любезността на Ангелов - ти добре си се настанила. Нека никак да не те смущава това, че той живеел с метреса. Бъди по "европейка", а не "българка". Може би това е хасъл истинския брак, основан на свободната любов, може би един ден той на да ли ще живее тъй щастливо със законната си съпруга, както живее сега с "незаконната". Сичко това е относително. Секи живее според своите гледища върху морала и установените норми. Защо теб да те смущава това, че той имал метреса и т.н. Ти гледай от Ангеловата "жена" да използваш това, което ти трябва и можеш да земеш, стига да видиш, че тя е умна и интелегентна. Ти това гледай. За в театрите, когато се уреди въпроса с гратисите, ти искай винаги по 2 места, води нея в театра или когато щеш. Колкото за позволенията, което чакаш от Одеон и Ком.Франсез - ако се забави, ти следи какъв е репертуара и ако видиш, че играят нещо нужно за теб, купи си в галерията билет - тъкмо имаш бинокъл - и

гледай, като че ли седиш на I ред.

Ти съжаляваш много, че не си останала в Мюнхен да видиш "Райхардта" още няколко пъти. Ами мен питаш ли? Мен какво ми е тук, сам в моите мисли и мечтания?! Засега обаче бих се задоволил да видя Ромео и Юлия. И ако се науча, че ще я играят, от де - от де ще намеря 200 лева и ще ида в Мюнхен, само за 5 дена. А пък ако искаш да знаеш, как си прекарвам времето засега, ето как. Сутрин ставам в 7 часа. В 8 1/2 вече съм пред входа на библиотеката. Работя от 9 - 12 и след обед от 3 - 8. Това е всекидневно. И работя с такова удоволствие, с такава вяра в успеха на моята крупна работа, че всеки нов ден ми се откриват нови перспективи и пътища. Вечер, когато се върна в къщи, оставя тетрадата и книгата си - па излеза до Борисовата градина да се поскитам сам до 9 часа. След вечеря почвам да чета това, което съм си натрупал, а когато се уморя - превеждам, за почивка. В 12 ч. сред нощ твоето "умно" момченце си ляга доволно от дневния труд, уморен и капнал за сън, който сега се продължава до 7 сутринта и т.н. Така се изминава засега времето ми.

Сега няколко думи за театралната ни работа /протера/. Тя върви много бавно, както сичките работи у нас, като почнеш от просвещението и свършиш с железниците. Така вървят и общинските работи. След усилените настоявания имета вече тури на дневен ред нашата молба в извънредната общинска сесия, която утре /18.VI/ почва да заседава. Вероятно въпроса ще се разреши благоприятно, защото г.Данаилов /проф./ е всецяло на наша страна, а засега той е фактора в общината. След като мине през съвета, ще се избере комисия да одобри контракта, следователно сичко ще бъде изпратено в Министерството /внатрешното/ и ако и там мине и се потвърди, чак тогава се счита работата ~~я~~ за опечена. А дотогава - колко

шапки могат да се променят! Например: кмета Кирков ще си дава оставката; 2-ро/ Такев мислил по този случай да прави съвсем нов избор /общински/, на место съветниците да си изберат измежду си някой за кмет. И т.н. въобще предвиждат се трудни перипетии. От друга страна - г-н Милков е готов да финансира цялото предприятие, колкото и да струва то: ако ще би и 200 хиляди даже. Той се амбицира и сега сам бърза ний да земем концесията. В неговите постъпки и мисли аз не намирам никакви зли побуждения. Виждам един практичен и умен човек, който знае как се печелят пари и от какво предприятие могат да се спечелят. В същност, мило ми пиленце, аз също не се боя, аз също ~~вижда~~ сецам добрите бъдещи резултати от това предприятие. Не вярвам някой да ме изиграй, защото не съм бебе. А колкото за туй, дето казваш ти: "гледай с какви хора се залавяш! Ти нали знаеш какъв е Стойчев, какъв е Момката"... и т.н. Че какво от туй, бе гълъбче? Каквито и да са те, нали не са по-лоши от нашите "добри приятели"? Че какъвто и да съм аз /от друга страна/ нали не съм по-стока от Стойчев? В какво може да ми бъде опасен Стойчев: със своята алчност за пари ли? С своя изменчив характер ли? Че нима сички, нима цял свят не е а ла Стойчевци, нима има твърди, още непоковарени и самостоятелни характери?? Посочи ми ги! Нима теб и на мен ще бъде по-лошо в такава частна работа, отколкото при тия мизерни отношения с "колегите" с тия дребнави борби и похори? Нека не си правим илюзии и нека да изфърлим из главата си мисълта: че само в Народния театър има сигурен хляб и полезна работа. Че има ли по-големи изтезания за душата на един идеален борец в оградата на Народния театър? Ето защо ще кажа: ела зло, че без теб още по-зло"! Нека злото върху моята глава дойде от двама хора, като Стойчев и Момката, хора със слаби души, които аз във всеки случай мога да управлявам, отколкото да го полу-

чавам секидневно от "добрите си приятели" и след един период от 5 години още да нямам нито един здрав нерв. При този интензивен живот, който живея аз, при този умствен труд, който полагам за моето усавършенствование, аз не бих могъл дълго да изтрая, ако отгоре на сичко прибавям секи ден по-малко от отровата на задкулисния живот на в Народ. театър. Ти моментално ще ми отговориш, може би: "дръж се, миличко Насенце, настрана, зарежи ги тия мерзавци и си гледай своята работа"... Но аз ще ти кажа, че не може така, гълъбче! Аз не съм някой друг, ти не можеш да ме сравниш с тълпата,, в мен има индивидуалност, в мен има вечна вътрешна борба и аз не мога да стоя "на страна", аз не мога да бъда само зрител или само да се браня. Не, аз съм роден да се вмества в живота, да участвувам в него, да го повдигам и да се помъча да го тласна напред. А Секи иска да реагирам на сичко културно, да се помъча да насадя култура. И де мога сичко това? При тая среда ли, при която работа днес? Докато човек не се почувствува свободен и силен, нищо не може да реализира. А в едно частно предприятия аз ще бъде и свободен и силен. Там няма да ми правят стачка разни "добри приятели", няма да ми подкопават авторитета, а ще изпълняват на сцената туй, което им заповедвам. В Народния театър това не може. Там има също доста силни, като мен, които могат секи момент да ми попречат и скандалят, защото са сички против един. Обаче, при сичките тези мои аргументи, аз пък с удоволствие ще изслушам твоите и ще ги зема под внимание. Ще ги зема, но когато хубавичко помислиш и каквото кажеш еднаж - връщане да няма, както е бивало с теб толкова много пъти и в големи и в малки въпроси.

Защо ходиш далеч. Да ти дам един пресен пример. Кирчо без да го питам еднаж, ми казва, защо не основеш една провин-

циална трупа? Ти с твоето име, Еленка с нейната репутация на първа артистка, па като повикаш още двама като Стойчев и като добавиш Неделя, Райна и няколко други млади - неопитни, но талантливи, като тръгнеш из провинцията с Мадам Сан Жен с "Венецианския търговец" и с нещо друго - ти в 5 години ще направиш такова състояние, че никаква пенсия, никакви ципури не могат се сравнява с него. Аз ще ти дам 10 хиляди лева - почни само!"... Това бяха думите му, на този търговец и практичен човек. Той ми направи една чисто банкерска сметка и намери, че това е единичкото наше спасение: да се отървем от това несносно положение и да забогатеем, или по-право - да се осигурим по-добре, отколкото с някаква си пенсия.

Аз бих казал същото. Сега времената се измениха. Българина чувства постепенно повече страст към зрелищата. В провинцията насякъде има вече построени удобни помещения и почти сички градове са скачени с железници - това е култура, матушка, това вече няма да прилича на "Свободен театър", защото ти имаш име, аз също, па като си избираме репертуар, като "Сан Жен" не ти трябва много! само 8 месеца работи, а останалото почивай... Да не би да те плаши перспективата на скитнишкия провинциален живот? Я, сички добрини на едно място никога не ще можем да ги събереш!

Но нека оставим засега този въпрос настрана. Има време да говорим за него цяла зима.

Г-н Хлебаров, като се научил за нашето предприятие, та като му се прицяло и нему, та вчера говорил на г-жа Стойчева дали не можем да го вземем, като пайцик, ако и той внесе известна сума в предприятието. А жена му, милата г-жа Хлебарова, също

била готова да дойде да играе при нас.

Стойчева, по съветите на доктора, вероятно ще замине за Швейцария за един месец. А пък нашето обикаляне из европейските летни театри на да ли ще стане, защото късно ще се разреши въпроса в общината. А по-рано от това, не бива да се махваме от тука.

С тия няколко реда, мило ми, сладко пише, засега ще свърша, като те успокоя пак, че в къщи сички сме здрави. Майката нито кашли, нито се оплаква от болки. Оличка е жива, весела, в петък ще играе Русалка - ще ти пиша за резултата. Аз съм здрав, като гранит и жаднея за теб...

С горещи, хиляди целувки твой Нася.